

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (piąta izba)

z dnia 10 września 2015 r.*

Szczególne procedury kontroli wyroku Sądu Unii Europejskiej *Missir Mamachi di Lusignano/Komisja* (T-401/11 P, EU:T:2014:625) — Służba publiczna — Pozaumowna odpowiedzialność Unii Europejskiej ze względu na uchybienie obowiązkowi zapewnienia bezpieczeństwa urzędnikom przez ich instytucję — Zmarły urzędnik — Krzywda doznana przez urzędnika przed jego śmiercią — Poniesiona przez członków rodziny urzędnika szkoda i doznana przez nich krzywda — Właściwość — Sąd — Sąd do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej — Naruszenie jedności prawa Unii

W sprawie C-417/14 RX-II

mającej za przedmiot szczególną procedurę kontroli, na podstawie art. 256 ust. 2 akapit drugi TFUE, wyroku Sądu Unii Europejskiej (izba ds. odwołań) z dnia 10 lipca 2014 r. w sprawie *Missir Mamachi di Lusignano/Komisja* (T-401/11 P, EU:T:2014:625), wydanego w postępowaniu:

Livio Missir Mamachi di Lusignano, zamieszkały w Kerkhove Avelgem (Belgia),

przeciwko

Komisji Europejskiej,

TRYBUNAŁ (piąta izba),

w składzie: T. von Danwitz (sprawozdawca), prezes izby, C. Vajda, A. Rosas, E. Juhász i D. Šváby, sędziowie,

rzecznik generalny: M. Wathelet,

sekretarz: L. Carrasco Marco, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i w następstwie rozprawy, która odbyła się w dniu 25 lutego 2015 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu L. Missira Mamachia di Lusignana przez F. Di Gianniego, G. Coppę oraz A. Scaliniego, avvocati,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez J. Currala, G. Gattinarę oraz D. Martina, działających w charakterze pełnomocników,

uwzględniając art. 62a i 62b statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej,

* Język postępowania: włoski.

po wysłuchaniu rzecznika generalnego,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Przedmiotem niniejszego postępowania jest poddanie szczególnej procedurze kontroli wyroku Sądu Unii Europejskiej (izba ds. odwołań) z dnia 10 lipca 2014 r., *Missir Mamachi di Lusignano/Komisja* (T-401/11 P, EU:T:2014:625). Wyrokiem tym Sąd uchylił wyrok Sądu do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej z dnia 12 maja 2011 r., *Missir Mamachi di Lusignano/Komisja* (F-50/09, EU:F:2011:55), na mocy którego oddalono wniesioną przez Livia Missira Mamachiego di Lusignano skargę o odszkodowanie zmierzającą do, po pierwsze, stwierdzenia nieważności decyzji odmownej Komisji Europejskiej z dnia 3 lutego 2009 r. w sprawie wniosku o naprawienie szkód majątkowych i niemajątkowych powstałych w związku z zabójstwem jego syna, Alessandra Missira Mamachiego di Lusignano, urzędnika Unii Europejskiej (zwanego dalej „zmarłym urzędnikiem”), oraz po drugie, zasądzenia od Komisji na jego rzecz oraz na rzecz spadkobierców jego syna określonych należności tytułem naprawienia szkód majątkowych i niemajątkowych powstałych w związku z tym zabójstwem.
- 2 Szczególna procedura kontroli orzeczenia dotyczy tego, czy wyrok *Missir Mamachi di Lusignano/Komisja* (T-401/11 P, EU:T:2014:625) narusza jedność lub spójność prawa Unii, ponieważ w drodze tego wyroku Sąd, jako instancja odwoławcza, stwierdził, że jest właściwy do orzekania, jako sąd pierwszej instancji, w przedmiocie skargi dotyczącej odpowiedzialności pozaumownej Unii:
 - ze względu na uchybienie obowiązkowi zapewnienia bezpieczeństwa urzędnikom przez ich instytucję;
 - wniesionej przez osoby trzecie występujące w charakterze spadkobierców urzędnika oraz w charakterze członków rodziny urzędnika; i która
 - ma na celu uzyskanie zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przez samego urzędnika, a także odszkodowania i zadośćuczynienia za krzywdy doznane przez te osoby trzecie.

Ramy prawne

Statut Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej

- 3 Artykuł 1 załącznika I do statutu Trybunału Sprawiedliwości ma następujące brzmienie:

„Sąd do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej, zwany dalej »Sądem do spraw Służby Publicznej«, jest właściwy do rozpoznawania w pierwszej instancji sporów między Unią a jej pracownikami na mocy art. 270 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, w tym sporów między organami i jednostkami organizacyjnymi a ich personelem, w odniesieniu do których przyznano właściwość Trybunałowi Sprawiedliwości Unii Europejskiej”.
- 4 Artykuł 8 załącznika I do Statutu Trybunału Sprawiedliwości stanowi:

„1. Jeśli skarga lub inny dokument procesowy skierowany do Sądu do spraw Służby Publicznej zostanie omyłkowo złożony u sekretarza Trybunału Sprawiedliwości lub Sądu, ten przekazuje go natychmiast sekretarzowi Sądu do spraw Służby Publicznej. Podobnie jeśli skarga lub inny dokument procesowy skierowany do Trybunału Sprawiedliwości lub Sądu zostanie omyłkowo złożony u sekretarza Sądu do spraw Służby Publicznej, ten przekazuje go natychmiast sekretarzowi Trybunału Sprawiedliwości lub Sądu.

2. Jeśli Sąd do spraw Służby Publicznej stwierdzi, że nie jest właściwy do rozpoznawania skargi, dla której właściwy jest Trybunał Sprawiedliwości lub Sąd, kieruje ją do Trybunału Sprawiedliwości lub Sądu. Podobnie jeśli Trybunał Sprawiedliwości lub Sąd stwierdzi, że skarga należy do właściwości Sądu do spraw Służby Publicznej, kieruje ją do Sądu do spraw Służby Publicznej, który nie może stwierdzić braku swojej właściwości.

3. Jeśli w Sądzie do spraw Służby Publicznej i Sądzie są zawisłe [toczą się] sprawy dotyczące tej samej kwestii wykładni lub dotyczące ważności tego samego aktu, Sąd do spraw Służby Publicznej, po wysłuchaniu stron, może zawiesić postępowanie do czasu wydania wyroku przez Sąd.

Jeśli w Sądzie do spraw Służby Publicznej i Sądzie są zawisłe [toczą się] sprawy mające ten sam przedmiot, Sąd do spraw Służby Publicznej stwierdza brak swojej właściwości, tak aby Sąd mógł orzec w tych sprawach”.

Regulamin pracowniczy urzędników Unii Europejskiej

- 5 Artykuł 24 Regulaminu pracowniczego urzędników Unii Europejskiej (zwanego dalej „regulaminem pracowniczym urzędników”), ustanowionego rozporządzeniem Rady (EWG, Euratom, EWWiS) nr 259/68 z dnia 29 lutego 1968 r. ustanawiającym Regulamin pracowniczy urzędników Wspólnot Europejskich i warunki zatrudnienia innych pracowników tych Wspólnot oraz ustanawiającym specjalne środki stosowane tymczasowo wobec urzędników Komisji (Dz.U. L 56, s. 1), zmienionym rozporządzeniem Rady (WE, Euratom) nr 723/2004 z dnia 22 marca 2004 r. (Dz.U. L 124, s. 1), stanowi:

„Wspólnoty wspomagają każdego urzędnika, w szczególności w postępowaniach przeciwko osobom dopuszczającym się gróźb, zniewag, zniesławień lub ataków na osobę lub mienie, na jakie on lub członkowie jego rodziny są narażeni ze względu na zajmowane przez niego stanowisko lub pełnione obowiązki.

[Wspólnoty] [s]olidarnie rekompensują urzędnikowi szkody poniesione przez niego w takich przypadkach, o ile urzędnik nie spowodował szkody umyślnie lub przez rażące niedbalstwo i nie był w stanie uzyskać odszkodowania od osoby, która szkodę wyrządziła”.

- 6 Artykuł 73 regulaminu pracowniczego stanowi:

„1. Urzędnik jest ubezpieczony, począwszy od dnia rozpoczęcia służby, od ryzyka choroby zawodowej oraz wypadków [...]. Jego składka na ubezpieczenie od ryzyka chorób innych niż zawodowe i wypadków poza służbą wynosi 0,1% jego wynagrodzenia podstawowego.

[Rodzaje] [r]yzyka nieobjęte powyższym ubezpieczeniem są określane we wspomnianych przepisach.

2. Zapewniane są następujące świadczenia:

- a) w przypadku śmierci:

wypłata na rzecz osób wymienionych poniżej kwoty równej pięciokrotnej wysokości rocznego wynagrodzenia podstawowego zmarłego, obliczonej na podstawie miesięcznych kwot wynagrodzenia otrzymywanego w okresie 12 miesięcy przed wypadkiem:

- na rzecz małżonka i dzieci zmarłego urzędnika zgodnie z prawem spadkowym mającym zastosowanie do spadku po nim; jednakże kwota przypadająca małżonkowi wynosi nie mniej niż 25% kwoty łącznej,

- w przypadku braku osób z powyższej kategorii – na rzecz innych zstępnych zgodnie z prawem spadkowym mającym zastosowanie do spadku po tym urzędniku,
- w przypadku braku osób z którejkolwiek z powyższych kategorii – na rzecz wstępnych zgodnie z prawem spadkowym mającym zastosowanie do spadku po tym urzędniku,
- w przypadku braku osób z którejkolwiek z powyższych trzech kategorii – na rzecz instytucji;

[...]”.

7 Artykuł 90 tego regulaminu pracowniczego stanowi:

„1. Każda osoba, wobec której zastosowanie znajduje niniejszy regulamin pracowniczny, może złożyć organowi powołującemu [do organu powołującego] wniosek o wydanie decyzji w jej sprawie. Organ powiadamia zainteresowaną osobę o wydanej decyzji wraz z uzasadnieniem w okresie czterech miesięcy od złożenia wniosku. Jeśli w tym terminie decyzja nie zostanie wydana, uznaje się to za dorozumianą decyzję odmowną, przeciwko której można złożyć zażalenie zgodnie z ust. 2.

2. Każda osoba, wobec której zastosowanie znajduje niniejszy regulamin pracowniczny, może złożyć organowi powołującemu [do organu powołującego] zażalenie przeciwko aktowi [na akt], z którym wiążą się niekorzystne dla niej skutki; dotyczy to zarówno przypadku wydania decyzji przez organ powołujący, jak i niezastosowania środka przewidzianego przez niniejszy regulamin pracowniczny [...]”.

8 Artykuł 91 regulaminu pracowniczego stanowi:

„1. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej jest właściwy w zakresie rozstrzygania wszelkich sporów pomiędzy Wspólnotami a osobami, wobec których stosuje się niniejszy regulamin pracowniczny, w zakresie zgodności z prawem aktu, z którym wiążą się niekorzystne skutki dla danej osoby w rozumieniu art. 90 ust. 2. Trybunał Sprawiedliwości jest uprawniony do nieograniczonej kontroli prawidłowości decyzji oraz ma możliwość uchylecia lub zmiany zaskarżonej decyzji w sporach o charakterze majątkowym.

2. Skarga do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej jest dopuszczalna jedynie w przypadkach, gdy:

- do organu powołującego złożono wcześniej zażalenie zgodnie z art. 90 ust. 2 z zachowaniem terminu tam przewidzianego

oraz

- zażalenie zostało rozstrzygnięte odmownie w drodze wyraźnej lub dorozumianej decyzji.

3 Skargę na podstawie ust. 2 wnosi się w terminie trzech miesięcy [...]”.

Okoliczności powstania sporu w sprawie będącej przedmiotem szczególnej procedury kontroli orzeczenia

Okoliczności faktyczne leżące u podstaw sporu

- 9 Zmarły urzędnik został w dniu 18 września 2006 r. zamordowany wraz ze swą żoną w Rabacie (Maroko), gdzie miał objąć stanowisko doradcy politycznego i dyplomatycznego w przedstawicielstwie Komisji. Morderstwa dokonano w domu mieszkalnym wynajętym przez to przedstawicielstwo dla urzędnika, jego żony i czwórki ich dzieci.
- 10 W następstwie tego wydarzenia dzieci umieszczono pod opieką dziadka ze strony ojca, czyli skarżącego, oraz babci ze strony ojca.
- 11 Komisja wypłaciła dzieciom zmarłego urzędnika jako jego spadkobiercom świadczenia przewidziane w art. 73 regulaminu pracowniczego oraz przyznała tym dzieciom prawo do innych świadczeń przewidzianych w regulaminie pracowniczym.
- 12 Pismem z dnia 25 lutego 2008 r. skierowanym do Komisji skarżący odniósł się krytycznie do wysokości kwot wypłaconych jego wnukom. Ponieważ wydana w odpowiedzi na to pismo decyzja Komisji nie zadowoliła go, pismem z dnia 10 września 2008 r. złożył on, na podstawie art. 90 ust. 2 regulaminu pracowniczego, zażalenie na tę decyzję, podnosząc, że Komisja ponosi odpowiedzialność za zawinione przez nią działanie ze względu na uchybienie obowiązkowi ochrony swoich pracowników. Utrzymywał on również, że Komisja ponosi odpowiedzialność niezależnie od winy, oraz pomocniczo powołał się na naruszenie przez Komisję art. 24 regulaminu pracowniczego, na mocy którego Wspólnota odpowiadają solidarnie za naprawienie wszelkich szkód spowodowanych przez osobę trzecią wobec jednego z ich pracowników. Decyzją z dnia 3 lutego 2009 r. Komisja oddaliła zażalenie.

Wyrok Missir Mamachi di Lusignano/Komisja (F-50/09, EU:F:2011:55)

- 13 Skarżący, podnosząc, że Komisja uchybiła swojemu obowiązkowi ochrony swojego personelu, wniósł do Sądu do spraw Służby Publicznej skargę zmierzającą do, po pierwsze, stwierdzenia nieważności decyzji z dnia 3 lutego 2009 r. oddalającej jego zażalenie, oraz po drugie, uzyskania naprawienia w pierwszej kolejności szkody majątkowej poniesionej przez dzieci zmarłego urzędnika w ich własnym imieniu, w drugiej kolejności – krzywdy doznanej przez te dzieci w ich własnym imieniu, w trzeciej kolejności – krzywdy doznanej przez niego samego jako ojca zmarłego urzędnika w jego własnym imieniu, w czwartej kolejności – krzywdy doznanej przez zmarłego urzędnika w imieniu jego dzieci, ponieważ wstąpiły one w prawa swego ojca.
- 14 Wyrokiem Missir Mamachi di Lusignano/Komisja (F-50/09, EU:F:2011:55) Sąd do spraw Służby Publicznej oddalił wspomnianą skargę jako w części bezzasadną, jeśli chodzi o podnoszoną szkodę majątkową, i odrzucił ją w części jako niedopuszczalną, jeśli chodzi o podnoszoną krzywdę. Skarżący wniósł odwołanie od tego wyroku.

Wyrok Missir Mamachi di Lusignano/Komisja (T-401/11 P, EU:T:2014:625)

- 15 W wyroku *Missir Mamachi di Lusignano/Komisja* (T-401/11 P, EU:T:2014:625) Sąd zbadał z urzędu właściwość Sądu do spraw Służby Publicznej w zakresie rozpatrzenia skargi w pierwszej instancji. W tym celu Sąd rozróżnił w pkt 20 oraz 39–42 tego wyroku różnego rodzaju szkody, których naprawienia dochodził wnoszący odwołanie, i uściślił charakter, w jakim występuje on odnośnie do każdego z tych rodzajów szkody. Sąd ustalił, że skarżący dochodzi:
- w imieniu dzieci zmarłego urzędnika – naprawienia poniesionej przez nie szkody majątkowej wskutek „utruty środków utrzymania, których zamordowany urzędnik dostarczałby im w okresie między datą śmierci a prawdopodobną datą przejścia na emeryturę”;
 - w imieniu dzieci zmarłego urzędnika – naprawienia doznanej przez nie szkody niemajątkowej (krzywdy), polegającej na bólu po stracie obojga rodziców, a także na głębokim urazie psychicznym spowodowanym faktem, że były świadkami agonii rodziców;
 - w swoim własnym imieniu – naprawienia krzywdy, jakiej doznał jako ojciec zmarłego urzędnika, polegającej na bólu po stracie syna; jak również
 - w imieniu dzieci zmarłego urzędnika, które wstąpiły w prawa swego ojca – naprawienia krzywdy doznanej przez zmarłego, a polegającej na cierpieniach fizycznych, jakich doświadczył on między chwilą ataku a chwilą śmierci, a także na cierpieniach psychicznych w związku ze świadomością nieuchronnej śmierci.
- 16 Po tym jak Sąd stwierdził swą właściwość w zakresie orzekania w przedmiocie wszystkich tych żądań, wyodrębnił on szkodę poniesioną przez zmarłego urzędnika z jednej strony oraz szkodę poniesioną przez jego dzieci oraz wnoszącego odwołanie z drugiej strony.
- 17 W odniesieniu do poniesionej przez wnoszącego odwołanie i przez dzieci zmarłego urzędnika szkody majątkowej i doznanej przez nich krzywdy Sąd orzekł, że Sąd do spraw Służby Publicznej dopuścił się naruszenia prawa, gdy stwierdził swą właściwość do rozpoznania skargi, ponieważ dotyczyła ona naprawienia omawianej szkody i krzywdy, i stwierdził, że sprawa powinna zostać przekazana jemu samemu do rozpatrzenia w celu wydania orzeczenia w przedmiocie tych żądań jako sąd pierwszej instancji.
- 18 W tym względzie Sąd orzekł w odniesieniu do podziału odnośnych właściwości Sądu i Sądu do spraw Służby Publicznej w pkt 47–53 wyroku *Missir Mamachi di Lusignano/Komisja* (T-401/11 P, EU:T:2014:625), co następuje:
- „47 W obecnym stanie prawa Unii podział ten znajduje zaczepienie w osobistym statusie skarżącego oraz w źródle sporu, w myśl utrwalonego orzecznictwa, zgodnie z którym spór pomiędzy urzędnikiem a instytucją, w której ten urzędnik jest lub był zatrudniony, mieści się, jeśli u podstaw tego sporu leży stosunek pracy łączący zainteresowanego z instytucją, w zakresie stosowania art. 270 TFUE (dawniej art. 236 WE) oraz art. 90 i 91 regulaminu pracowniczego, natomiast znajduje się poza zakresem stosowania art. 268 TFUE (dawniej art. 235 WE) i 340 TFUE (dawniej art. 288 WE), które regulują ogólne zasady odpowiedzialności pozaumownej Unii ([wyroki: *Meyer-Burckhardt/Komisja*, 9/75, EU:C:1975:131, pkt 7; *Reinartz/Komisja i Rada*, 48/76, EU:C:1977:30, pkt 10; a także *Allo i in./Komisja*, 176/83, EU:C:1985:290, pkt 18; postanowienie *Pomar/Komisja*, 317/85, EU:C:1987:267, pkt 7; wyrok *Polinsky/Trybunał Sprawiedliwości*, T-1/02, EU:T:2004:298, pkt 47]).
- 48 Należy zaznaczyć, że wspomniane orzecznictwo nie pozwala na ustalenie, czy bliscy [zmarłego urzędnika] powinni byli dochodzić naprawienia w ich odczuciu poniesionych przez nich samych szkód, zarówno majątkowych, jak też niemajątkowych, przed Sądem, czy też przed Sądem do

spraw Służby Publicznej. Wbrew twierdzeniom Komisji orzecznictwo to dotyczy bowiem wyłącznie sporów (i) między urzędnikiem lub byłym urzędnikiem a instytucją, w której ten urzędnik jest lub był zatrudniony; oraz (ii) mających swoje źródło w stosunku pracy łączącym zainteresowanego z instytucją, w związku z czym orzecznictwo to ma tylko częściowe przełożenie na spór, który wprawdzie ma swoje źródło w stosunku pracy, lecz którego stronami są nie urzędnik lub były urzędnik, lecz osoba trzecia, czyli bliski tego urzędnika – będący członkiem jego rodziny lub jego spadkobiercą – oraz instytucja, w której ów urzędnik jest lub był zatrudniony.

- 49 W razie wstąpienia tych osób trzecich w prawa zainteresowanego urzędnika lub byłego urzędnika, skutkiem czego występują oni w charakterze jego spadkobierców, dochodząc w tym charakterze roszczeń odszkodowawczych przynależnych temu urzędnikowi, w celu włączenia ich do masy spadkowej, orzecznictwo to znajdzie zastosowanie, gdyż spór nadal pozostanie, niezależnie od sukcesji spadkowej, sporem pomiędzy urzędnikiem a instytucją, w której ten urzędnik jest lub był zatrudniony, mającym swoje źródło w łączącym ich stosunku pracy.
- 50 W rozpatrywanym przypadku wniosek ten jest aktualny w odniesieniu do drugiego elementu szkody, której naprawienia dochodzi wnoszący odwołanie, powołanego w pkt 20 powyżej, a mianowicie krzywdy *ex haerede*, jakiej [zmarły urzędnik] doznał w okresie między atakiem na siebie a swoją śmiercią. W tym względzie Sąd do spraw Służby Publicznej trafnie zauważył w ostatnim zdaniu pkt 116 zaskarżonego wyroku, że orzecznictwo wskazane w pkt 47 powyżej znajduje zastosowanie do sporu toczącego się pomiędzy spadkobiercami zmarłego urzędnika lub ich przedstawicielem prawnym a instytucją, w której ów urzędnik był zatrudniony.
- 51 Natomiast w sytuacji gdy owe osoby trzecie działają w celu naprawienia szkody poniesionej przez nich we własnym imieniu, niezależnie od tego, czy chodzi tu o szkodę majątkową, czy niemajątkową, możliwość zastosowania tego orzecznictwa nie znajduje uzasadnienia ani w jego treści, ani w zasadach, na których ta treść się opiera. Nawet gdyby uznać, że źródłem takiego sporu jest stosunek pracy między zainteresowanym urzędnikiem a instytucją, to brakuje tu spełnienia przesłanki osobistej, mającej charakter subiektywny i związanej z posiadaniem statusu urzędnika, któremu przysługują omawiane prawa, w związku z czym Sąd do spraw Służby Publicznej co do zasady nie jest właściwy podmiotowo do rozpoznania tego sporu na podstawie art. 270 TFUE oraz art. 90 i 91 regulaminu pracowniczego.
- 52 Wbrew twierdzeniom Komisji wyrok [Komisja/Petrilli (T-143/09 P, EU:T:2010:531)] potwierdza tę analizę, wyjaśniając jej rację bytu. W pkt 46 tego wyroku Sąd orzekł, że spory w zakresie służby publicznej na podstawie art. 236 WE (obecnie art. 270 TFUE) oraz art. 90 i 91 regulaminu pracowniczego, w tym spory zmierzające do naprawienia szkody wyrządzonej urzędnikowi lub innemu pracownikowi, podlegają zasadom odrębnym i szczególnym w stosunku do ogólnych zasad regulujących kwestię odpowiedzialności pozaumownej Unii na podstawie art. 235 WE (obecnie art. 268 TFUE) i 288 WE (obecnie art. 340 TFUE). W ocenie Sądu Unia jako pracodawca podlega bowiem wyższemu reżimowi odpowiedzialności, który przejawia się w obowiązku naprawienia szkód wyrządzonych jej pracownikom wskutek wszelkich niezgodnych z prawem działań, jakie podjęła w tym charakterze, podczas gdy zgodnie z powszechnie obowiązującymi zasadami odpowiadałaby jedynie za szkody powstałe wskutek »wystarczająco istotnego naruszenia« normy prawnej (orzecznictwo utrwalone od wyroku [Bergaderm i Goupil/Komisja, C-352/98 P, EU:C:2000:361]).
- 53 Tymczasem owe racje dotyczące odrębnego i szczególnego systemu podwyższonej odpowiedzialności Unii w stosunku do jej pracowników, znajdującej uzasadnienie między innymi w stosunku pracy, z którym łączą się wszelkie szczególne prawa i obowiązki, takie jak obowiązek staranności, oraz w relacji zaufania, która musi istnieć między instytucją a urzędnikiem w interesie ogólnym, nie występują w przypadku osób trzecich, które nie są urzędnikami. Nawet w przypadku członków bliskiej rodziny urzędnika, z zastrzeżeniem świadczeń socjalnych takich

jak wymienione w art. 76 regulaminu pracowniczego, w orzecznictwie nie uznaje się, że instytucje mają obowiązek dochowania staranności w stosunku do tych osób (wyrok [Leussink/Komisja, 169/83 i 136/84, EU:C:1986:371], pkt 21–23)”.

- 19 Sąd stwierdził, że ta linia orzecznicza została potwierdzona innymi orzeczeniami Trybunału. W tym względzie Sąd, w pkt 55–59 wyroku *Missir Mamachi di Lusignano/Komisja* (T-401/11 P, EU:T:2014:625) poczynił następujące uwagi:

„55 I tak w ww. postanowieniu *Fournier/Komisja* [(od 114/79 do 117/79, EU:C:1980:124)] Trybunał potwierdził co do zasady, przynajmniej w sposób dorozumiany, okoliczność, że członkowie rodziny urzędnika działający »we własnym imieniu« w celu dochodzenia naprawienia szkody, jakiej doznali »osobiście«, powinni skorzystać raczej z trybu przewidzianego w art. 178 [traktatu EWG] (obecnie art. 268 TFUE) aniżeli z trybu przewidzianego w art. 179 [traktatu EWG] (obecnie art. 270 TFUE).

56 Trybunał potwierdził to stanowisko w ww. wyroku [Leussink/Komisja (169/83 i 136/84, EU:C:1986:371)], w kontekście którego skarżący wyraźnie oparli swoje skargi odszkodowawcze na różnych podstawach prawnych, w zależności od tego, czy byli urzędnikami, czy też nie, a mianowicie na art. 179 [traktatu EWG] w przypadku G. Leussinka oraz na art. 178 [traktatu EWG] i art. 215 akapit drugi [traktatu EWG] w przypadku jego żony i dzieci.

57 W swojej opinii [Leussink/Komisja (169/83 i 136/84, EU:C:1986:371)] rzecznik generalny Sir Gordon Slynn uznał, że skarga rodziny została prawidłowo wniesiona na podstawie art. 178 [traktatu EWG] i 215 [traktatu EWG], gdyż dotyczyła szkód odrębnych i nie odnosiła się do sporu między urzędnikiem a jego instytucją.

58 Formalnie nie zajmując stanowiska w tej kwestii, Trybunał w pkt 25 ww. wyroku [Leussink/Komisja (169/83 i 136/84, EU:C:1986:371)] potwierdził jednak w sposób dorozumiany konieczność skorzystania przez rodzinę urzędnika raczej z trybu przewidzianego w art. 178 [traktatu EWG] aniżeli z trybu przewidzianego w art. 179 [traktatu EWG], pomimo uznania, że spór ma »swoje źródło w stosunku pracy między urzędnikiem a instytucją«. Co więcej, Trybunał wyraźnie oparł swoje orzeczenie o kosztach na art. 69 swojego regulaminu postępowania, czyli na przepisie mającym zastosowanie w sprawach wnoszonych przez jednostki, które nie są urzędnikami.

59 Wreszcie ww. wyrokiem [*Vainker/Parlement* (T-48/01, EU:T:2004:61)] Sąd oddalił skargę [F. Vainker] jako bezzasadną, opierając się na precedensie sformułowanym w ww. wyroku [Leussink/Komisja (169/83 i 136/84, EU:C:1986:371)] i wyraźnie potwierdzając, że właściwą podstawą prawną takiej skargi jest art. 235 WE”.

- 20 W odniesieniu do możliwości wytoczenia powództwa przez następców prawnych zmarłego urzędnika na podstawie art. 270 TFUE oraz art. 90 i 91 regulaminu pracowniczego Sąd stwierdził w pkt 61–65 wyroku *Missir Mamachi di Lusignano/Komisja* (T-401/11 P, EU:T:2014:625), co następuje:

„61 Prawdą jest, że możliwość, a nawet obowiązek wniesienia przez spadkobierców zmarłego urzędnika skargi na podstawie art. 270 TFUE oraz art. 90 i 91 regulaminu pracowniczego w celu skorzystania ze świadczeń przewidzianych w art. 73 ust. 2 lit. a) regulaminu pracowniczego została już potwierdzona przez sąd Unii, przynajmniej w sposób dorozumiany ([wyroki: *Bitha/Komisja*, T-23/95, EU:T:1996:3; *Klein/Komisja*, F-32/08, EU:F:2009:3]; zob. także, podobnie i analogicznie, postanowienie [*Hotzel-Wagenknecht/Komisja*, T-145/00, EU:T:2001:164], pkt 17).

62 Jednakże, po pierwsze, argumentacja ta jest prawidłowa tylko w przypadku spadkobierców wyraźnie wskazanych w art. 73 ust. 2 lit. a) regulaminu pracowniczego, a mianowicie małżonka i dzieci urzędnika, lub, w razie ich braku, innych zstępnych, a w razie braku zstępnych – wstępnych,

a w przypadku braku i ich – samej instytucji. Wobec tego w rozpatrywanym przypadku, nawet gdyby założyć, że argumentacja Komisja znajduje zastosowanie do czworga dzieci [zmarłego urzędnika], to nie jest już tak w przypadku samego wnoszącego odwołanie – L. Missira Mamachiego di Lusignana – gdyż nie jest on osobą uprawnioną na gruncie art. 73 ust. 2 lit. a) regulaminu pracowniczego, jako że pierwszeństwo przed nim mają dzieci A. Missira Mamachiego di Lusignana. Argumentacja ta jest również chybiona w stosunku do matki, brata i siostry [zmarłego urzędnika], którzy wnieśli odwołanie w równoległej sprawie T-494/11.

63 Po drugie, argumentacja ta sprowadza się do zastąpienia ogólnych zasad odpowiedzialności pozaumownej Unii szczególnymi zasadami odnoszącymi się do zabezpieczenia społecznego urzędników, przewidzianymi w regulaminie pracowniczym. Tymczasem trudno wskazać jakikolwiek racjonalny powód, dla którego szczególna właściwość Sądu do spraw Służby Publicznej, jaką są ten sprawuje w sporach dotyczących urzędników, miałyby przeważać nad generalną właściwością Sądu do rozpoznawania wszelkich sporów z zakresu odpowiedzialności Unii.

64 Po trzecie wreszcie, nawet w przypadku czworga dzieci [zmarłego urzędnika] stawką w niniejszej sprawie nie jest zobowiązanie Komisji do wypłacenia gwarantowanych świadczeń przewidzianych w regulaminie, które poza tym już zostały wypłacone zainteresowanemu, lecz ewentualne zobowiązanie Komisji do naprawienia całości zgłaszanych szkód majątkowych i niemajątkowych. Sąd przypomina w tym względzie, że wnoszący odwołanie wprost podnosi, w ramach trzeciego zarzutu odwołania, że Sąd do spraw Służby Publicznej naruszył prawo, zaliczając na poczet naprawienia tych szkód owe świadczenia regulaminowe, które zostały już wypłacone dzieciom [zmarłego urzędnika]. W tych okolicznościach nie wydaje się, aby właściwość Sądu do spraw Służby Publicznej można było wyprowadzić z przepisu art. 73 ust. 2 lit. a) regulaminu pracowniczego, skoro wnoszący odwołanie wprost podnosi, że artykuł ten nie stanowi podstawy skargi wniesionej w imieniu czworga dzieci [zmarłego urzędnika].

65 Z powyższych rozważań wynika, że w okolicznościach takich jak rozpatrywane w niniejszej sprawie podział kompetencji wyznaczony przez art. 268 TFUE i 270 TFUE, art. 1 załącznika I do statutu Trybunału Sprawiedliwości oraz art. 90 i 91 regulaminu pracowniczego wymusza na bliskich zmarłego urzędnika konieczność wniesienia dwóch skarg – jednej do Sądu do spraw Służby Publicznej, a drugiej do Sądu, w zależności od tego, czy wstępują oni w prawa tego urzędnika, czy też domagają się naprawienia szkody, majątkowej bądź niemajątkowej, we własnym imieniu”.

- 21 W pkt 73 i 74 wyroku *Missir Mamachi di Lusignano/Komisja* (T-401/11 P, EU:T:2014:625) Sąd stwierdził, że w świetle orzecznictwa Trybunału oraz mając na uwadze nadrzędne względy odnoszące się do pewności prawa, prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości, ekonomii procesowej oraz konieczności przeciwdziałania wydawaniu przez sądy sprzecznych ze sobą orzeczeń, w celu uniknięcia „powielenia proceduralnego” w sytuacji, w której spadkobiercy zmarłego urzędnika lub pracownika dochodzą odszkodowania i zadośćuczynienia z tytułu różnych szkód spowodowanych tym samym czynem, zarówno jako spadkobiercy, jak też działając we własnym imieniu, można dopuścić możliwość połączenia ich żądań w ramach jednej skargi. Sąd dodał, że tę „jednolitą skargę” należy wnieść do niego samego, ponieważ nie tylko sprawuje on właściwość „ogólną”, mając wobec tego „pełne prawo do orzekania”, w odróżnieniu od Sądu do spraw Służby Publicznej, który jest „sądem wyspecjalizowanym”, lecz także jest sądem wyższej instancji w stosunku do tego ostatniego.
- 22 W tym względzie Sąd w pkt 75 i 76 wyroku *Missir Mamachi di Lusignano/Komisja* (T-401/11 P, EU:T:2014:625) stwierdził między innymi, że gdyby w okolicznościach takich jak w rozpatrywanym przypadku bliscy zmarłego urzędnika musieli wnieść dwie skargi, przed Sądem i Sądem do spraw Służby Publicznej toczyłyby się sprawy mające ten sam przedmiot. W tego rodzaju okolicznościach, stosownie do art. 8 ust. 3 akapit drugi załącznika I do statutu Trybunału Sprawiedliwości, Sąd do spraw Służby Publicznej musiałby stwierdzić brak swojej właściwości, tak aby Sąd mógł orzec w tych sprawach. Sąd orzekł w pkt 77 i 78 tego wyroku, że w rozpatrywanej sprawie Sąd do spraw Służby Publicznej „od samego początku był niewłaściwy” do rozpoznania skargi wniesionej przez wnoszącego

odwołanie, z wyjątkiem żądania zadośćuczynienia krzywdzie doznanej przez zmarłego urzędnika. W rezultacie w pkt 78 tego wyroku Sąd stwierdził z urzędu brak właściwości Sądu do spraw Służby Publicznej do rozpoznania roszczeń o naprawienie szkody poniesionej przez wnoszącego odwołanie oraz przez dzieci zmarłego urzędnika i uchylił w tym zakresie zaskarżony wyrok.

- 23 W świetle tych uwag Sąd stwierdził w pkt 102 i 103 wyroku Missir Mamachi di Lusignano/Komisja (T-401/11 P, EU:T:2014:625), że Sąd do spraw Służby Publicznej powinien był stwierdzić, że nie jest właściwy do rozpoznania żądania naprawienia szkody poniesionej przez wnoszącego odwołanie oraz dzieci zmarłego urzędnika i w rezultacie przekazać mu do rozpoznania tę część skargi, zgodnie z art. 8 ust. 2 załącznika I do statutu Trybunału Sprawiedliwości. Ponieważ spór pozwalał w tym względzie na wydanie orzeczenia, Sąd stwierdził, że należało przekazać jemu samemu do rozpoznania ten aspekt skargi, tak aby mógł go rozpatrzyć jako sąd pierwszej instancji.
- 24 Jeśli chodzi o krzywdę doznaną przez zmarłego urzędnika, której naprawienia żąda wnoszący odwołanie w imieniu dzieci tego urzędnika, Sąd, przypomniawszy w pkt 80 wyroku Missir Mamachi di Lusignano/Komisja (T-401/11 P, EU:T:2014:625), że Sąd do spraw Służby Publicznej był właściwy do rozpatrzenia tego żądania, zbadał odwołanie w pkt 81–98 tego wyroku. W tym względzie Sąd stwierdził, że Sąd do spraw Służby Publicznej, uwzględniając podniesioną przez Komisję bezwzględną przeszkodę procesową w celu stwierdzenia dopuszczalności wspomnianego żądania, dopuścił się naruszenia prawa i w konsekwencji uchylił w tym zakresie wyrok Missir Mamachi di Lusignano/Komisja (F-50/09, EU:F:2011:55).
- 25 W pkt 113–117 wyroku Missir Mamachi di Lusignano/Komisja (T-401/11 P, EU:T:2014:625) Sąd stwierdził, w odniesieniu do tego samego żądania, że stan postępowania nie pozwolił na wydanie orzeczenia, ponieważ Sąd do spraw Służby Publicznej nie zajął stanowiska w odniesieniu do innych przeszkód procesowych podniesionych przez Komisję, i że w tym zakresie wspomniana sprawa powinna była co do zasady zostać przekazana temu sądowi. Jednakże Sąd stwierdził, że w razie skierowania sprawy do Sądu do spraw Służby Publicznej sąd ten znów musiałby stwierdzić, że przed nim oraz przed Sądem zawisły spory mające ten sam przedmiot, a mianowicie w przypadku Sądu sprawa T-494/11, a w przypadku drugiego – niniejsza sprawa, i zgodnie z art. 8 ust. 3 akapit drugi załącznika I do statutu Trybunału Sprawiedliwości Sąd do spraw Służby Publicznej musiałby stwierdzić brak swojej właściwości, tak aby Sąd mógł orzec w obu tych sprawach.
- 26 W świetle wszystkich tych uwag Sąd orzekł, że sprawa F-50/09 powinna mu być zostać przekazana w całości, aby mógł ją rozpoznać jako sąd pierwszej instancji.

Postępowanie przed Trybunałem

- 27 W następstwie wniosku pierwszego rzecznika generalnego o poddanie wyroku Missir Mamachi di Lusignano/Komisja (T-401/11 P, EU:T:2014:625) szczególnej procedurze kontroli orzeczenia izba właściwa w zakresie szczególnej procedury kontroli orzeczenia stwierdziła w decyzji w sprawie szczególnej procedury kontroli wyroku Missir Mamachi di Lusignano/Komisja (C-417/14 RX, EU:C:2014:2219), wydanej na podstawie art. 62 akapit drugi statutu Trybunału Sprawiedliwości i art. 193 § 4 regulaminu postępowania przed Trybunałem, że wskazany wyrok należy poddać szczególnej procedurze kontroli orzeczenia w celu ustalenia, czy narusza on jedność lub spójność prawa Unii.
- 28 Zagadnienia, których zgodnie z powyższą decyzją dotyczyć ma szczególna procedura kontroli orzeczenia, zostały przedstawione w pkt 2 niniejszego wyroku.

W przedmiocie szczególnej procedury kontroli orzeczenia

- 29 Sąd do spraw Służby Publicznej jest, zgodnie z art. 1 załącznika I do statutu Trybunału Sprawiedliwości, właściwy w ramach Trybunału Sprawiedliwości do rozpoznawania w pierwszej instancji sporów z zakresu służby publicznej Unii w rozumieniu art. 270 TFUE. Właściwość ta dotyczy, na mocy tego ostatecznego przepisu, „każdego sporu” między Unią a jej pracownikami „w granicach i na warunkach określonych w regulaminie pracowniczym urzędników Unii oraz warunkach zatrudnienia innych pracowników Unii”.
- 30 W świetle takiego odesłania do regulaminu pracowniczego należy zatem w celu określenia właściwości Sądu do spraw Służby Publicznej uwzględnić ten regulamin, w szczególności jego art. 90 i 91, które wykonują art. 270 TFUE (zob. podobnie wyrok *Syndicat général du personnel des organismes européens/Komisja*, 18/74, EU:C:1974:96, pkt 14).
- 31 Regulamin pracowniczy ma na celu uregulowanie stosunków prawnych między instytucjami europejskimi a ich urzędnikami poprzez ustalenie szeregu wzajemnych praw i obowiązków oraz przyznanie na rzecz niektórych członków rodziny urzędnika praw, na które mogą się oni powoływać względem Unii Europejskiej (wyrok *Johannes, C-430/97*, EU:C:1999:293, pkt 19).
- 32 Tym samym art. 91 ust. 1 regulaminu pracowniczego uściśla właściwość Trybunału Sprawiedliwości w obszarze sporów z zakresu służby publicznej Unii, stanowiąc, że jest on właściwy do rozstrzygania „wszelkich sporów” pomiędzy Unią a „osobami, wobec których stosuje się regulamin pracowniczy”, w zakresie zgodności z prawem aktu, z którym wiążą się niekorzystne skutki dla danej osoby w rozumieniu art. 90 ust. 2 tego regulaminu. Zgodnie z tym ostatecznym przepisem, „[k]ażda osoba, wobec której zastosowanie znajduje [ten] regulamin pracowniczy”, może złożyć organowi powołującemu zażalenie na akt, z którym wiążą się niekorzystne dla niej skutki.
- 33 Co się tyczy właściwości *ratione personae* Sądu do spraw Służby Publicznej, należy zauważyć, że w związku z tym, iż przepisy te, odnoszące się ogólnie do „osób, wobec których stosuje się regulamin pracowniczy”, nie pozwalają jako takie ustalić rozróżnienia w zależności od tego, czy powództwo jest wytoczone przez urzędnika, czy przez jakąkolwiek inną osobę, wobec której stosuje się ten regulamin. Tym samym w przeciwieństwie do tego, co orzekł Sąd w pkt 51 wyroku *Missir Mamachi di Lusignano/Komisja* (T-401/11 P, EU:T:2014:625), Sąd do spraw Służby Publicznej jest właściwy *ratione personae* do rozpoznawania nie tylko skarg wniesionych przez urzędników, lecz również skarg wniesionych przez jakiekolwiek inne osoby, wobec których stosuje się regulamin pracowniczy.
- 34 Artykuł 73 ust. 2 lit. a) regulaminu pracowniczego wymienia wyraźnie „zstępnych” oraz „wstępnych” urzędnika jako osoby, które mogą, w razie śmierci tego urzędnika, korzystać ze świadczenia. Z tego wynika, że zarówno wnoszący odwołanie, jak i dzieci zmarłego urzędnika stanowią osoby określone w tym przepisie.
- 35 W przeciwieństwie do tego, co orzekł Sąd w pkt 62 i 64 wyroku *Missir Mamachi di Lusignano/Komisja* (T-401/11 P, EU:T:2014:625), kwestia tego, czy wnoszącemu odwołanie i dzieciom zmarłego urzędnika faktycznie przysługuje w rozpatrywanym wypadku prawo do świadczeń gwarantowanych na mocy regulaminu pracowniczego, w szczególności określonych w art. 73 tego regulaminu, nie może, jak zauważył rzecznik generalny między innymi w pkt 35 swojego stanowiska, być brana pod uwagę w celu określenia właściwości *ratione personae* Sądu do spraw Służby Publicznej na podstawie art. 1 załącznika I do statutu Trybunału Sprawiedliwości w związku z art. 270 TFUE i art. 91 ust. 1 regulaminu pracowniczego. Gdyby było inaczej, wówczas w celu wydania orzeczenia w przedmiocie właściwości *ratione personae* Sądu do spraw Służby Publicznej do rozpatrzenia wniesionej do niego skargi byłoby konieczne zbadanie zasadności tej skargi.

- 36 Z tego wynika, że w rozpatrywanym wypadku Sąd do spraw Służby Publicznej jest właściwy *ratione personae* do rozpoznania żądania odszkodowawczego przedstawionego przez wnoszącego odwołanie zarówno w jego własnym imieniu, jak i w imieniu dzieci zmarłego urzędnika.
- 37 W odniesieniu do kwestii tego, czy właściwość *ratione materiae* Sądu do spraw Służby Publicznej rozciąga się na skargi o odszkodowanie ze względu na uchybienie obowiązkowi zapewnienia bezpieczeństwa urzędnikom przez instytucję, należy zauważyć, że ani art. 270 TFUE, ani art. 91 regulaminu pracowniczego, które dotyczą „każdego sporu między Unią a jej pracownikami”, nie definiują charakteru postępowania wszczętego w razie oddalenia zażalenia w drodze administracyjnej. Tym samym jeśli spór dotyczy zgodności z prawem aktu niekorzystnego dla skarżącego w rozumieniu art. 90 tego regulaminu, Sąd do spraw Służby Publicznej jest właściwy do orzekania, bez względu na charakter rozpatrywanej skargi (zob., w odniesieniu do właściwości Trybunału, przed ustanowieniem Sądu i Sądu do spraw Służby Publicznej, wyrok Meyer-Burckhardt/Komisja, 9/75, EU:C:1975:131, pkt 10).
- 38 W tych to właśnie okolicznościach Trybunał orzekł, że spór między urzędnikiem a zatrudniającą go instytucją mieści się, jeśli u jego podstaw leży stosunek pracy łączący zainteresowanego z instytucją, w ramach art. 270 TFUE i art. 90 i 91 regulaminu pracowniczego, nawet jeśli mamy do czynienia ze skargą o odszkodowanie (zob. wyroki: Meyer-Burckhardt/Komisja, 9/75, EU:C:1975:131, pkt 10; Reinartz/Komisja i Rada, 48/76, EU:C:1977:30, pkt 10, 11; jak również Allo i in./Komisja, 176/83, EU:C:1985:290, pkt 18; postanowienie Pomar/Komisja, 317/85, EU:C:1987:267, pkt 7; wyrok Schina/Komisja, 401/85, EU:C:1987:425, pkt 9).
- 39 Ponadto przyznane Sądowi do spraw Służby Publicznej na podstawie art. 91 ust. 1 zdanie drugie regulaminu pracowniczego w związku z art. 270 TFUE i art. 1 załącznika I do statutu Trybunału Sprawiedliwości nieograniczone prawo orzekania pozwala mu w przypadku sporów o charakterze majątkowym zasądzić z urzędu, jeśli zaistnieje taka sytuacja, odszkodowanie od strony pozwanej za szkodę spowodowaną jej działaniem i w takim przypadku oszacować poniesioną szkodę *ex aequo et bono*, biorąc pod uwagę całokształt okoliczności danej sprawy (zob. podobnie wyroki: Reinartz/Komisja i Rada, 48/76, ECLI:EU:C:1977:30, pkt 11; Houyoux i Guery/Komisja, 176/86 i 177/86, EU:C:1987:461, pkt 16; Komisja/Girardot, C-348/06 P, EU:C:2008:107, pkt 58; a także Gogos/Komisja, C-583/08 P, ECLI:EU:C:2010:287, pkt 44). W rozumieniu pierwszego z tych przepisów „spory o charakterze majątkowym” stanowią w szczególności skargi pracowników dotyczące odpowiedzialności instytucji (wyrok Gogos/Komisja, C-583/08 P, EU:C:2010:287, pkt 45).
- 40 Trybunał wywiódł z tego, że do sądu Unii należy w razie potrzeby zasądzenie od instytucji zapłaty pewnej kwoty, do której skarżący ma prawo na podstawie regulaminu pracowniczego lub innego aktu prawnego (wyrok Weisßenfels/Parlament, C-135/06 P, EU:C:2007:812, pkt 68).
- 41 Tym samym Sąd do spraw Służby Publicznej jest właściwy *ratione materiae* do rozpatrzenia skargi o odszkodowanie wniesionej przez urzędnika przeciwko zatrudniającej go instytucji, jeśli u podstaw sporu leży stosunek pracy łączący zainteresowanego z instytucją.
- 42 Podobnie jest w wypadku skargi o odszkodowanie wniesionej przez każdą osobę, która choć nie jest urzędnikiem, została wymieniona w regulaminie pracowniczym z uwagi na więzi rodzinne, jakie łączą ją z urzędnikiem, jeśli u podstaw sporu leży stosunek pracy łączący tego urzędnika z daną instytucją, w świetle tego, że art. 1 załącznika I do statutu Trybunału Sprawiedliwości w związku z art. 270 TFUE i art. 91 regulaminu pracowniczego przyznaje Sądowi do spraw Służby Publicznej, jak stwierdzono w pkt 32, 33 i 37 niniejszego wyroku, właściwość do rozstrzygania „każdego sporu” między Unią a wszystkimi „osobami, wobec których stosuje się regulamin pracowniczy”.

- 43 W tym względzie, w przeciwieństwie do tego, co orzekł Sąd, w szczególności w pkt 54–56 wyroku *Missir Mamachi di Lusignano/Komisja* (T-401/11 P, EU:T:2014:625), ani postanowienie *Fournier/Komisja* (od 114/79 do 117/79, EU:C:1980:124), ani wyrok *Leussink/Komisja* (169/83 i 136/84, EU:C:1986:371) nie pozwalają stwierdzić, że spór taki jak rozpatrywany w niniejszym wypadku mieści się we właściwości Sądu, a nie Sądu do spraw Służby Publicznej.
- 44 Przede wszystkim orzeczenia te zostały wydane przez Trybunał w okresie, w którym Sąd i Sąd do spraw Służby Publicznej nie były jeszcze ustanowione i w którym w związku z tym nie była podnoszona kwestia podziału kompetencji sądowych.
- 45 Z kolei w wyroku *Leussink/Komisja* (169/83 i 136/84, EU:C:1986:371) Trybunał przyznał, że skarga o odszkodowanie wniesiona przez członków rodziny urzędnika na podstawie art. 178 traktatu EWG (później art. 178 traktatu WE, następnie art. 235 WE, obecnie art. 268 TFUE), dotycząca odszkodowania za szkodę niematerialną, jaką ponieśli oni w związku z wypadkiem przy pracy, jakiemu uległ ten urzędnik, mieści się w sporach z zakresu służby publicznej. W pkt 25 tego wyroku, dotyczącym kosztów postępowania, Trybunał zastosował bowiem art. 70 swego regulaminu w obowiązującym wówczas brzmieniu, zgodnie z którym koszty poniesione przez instytucje w sprawach dotyczących urzędników pokrywa instytucja zatrudniająca urzędnika, zważywszy na to, że u podstaw rozpatrywanej skargi, chociaż wniesionej na podstawie art. 178 traktatu EWG, leżał stosunek pracy łączący urzędnika z zatrudniającą go instytucją.
- 46 Wreszcie z postanowienia *Fournier/Komisja* (od 114/79 do 117/79, EU:C:1980:124) nie można wywieść żadnego wniosku co do tego, czy skarga wniesiona przez członków rodziny urzędnika i mająca na celu uzyskanie naprawienia szkody osobistej mieści się w sporach z zakresu służby publicznej Unii, a tym samym w zakresie właściwości Sądu do spraw Służby Publicznej. W postanowieniu tym Trybunał ograniczył się bowiem do uściślenia, że przyznanie, iż w drodze nadużycia proceduralnego skarga dotycząca odpowiedzialności ze względu na takie nieprawidłowości mogłaby zostać wszczęta przez członków rodziny urzędnika lub pracownika działających we własnym imieniu, byłoby sprzeczne z ustanowionym w prawie Unii systemem środków prawnych celem zapobieżenia nieprawidłowościom w ramach warunków pracy, nawet jeśli twierdzą oni, że osobiście ponieśli szkodę z tego tytułu.
- 47 Ponadto Trybunał stwierdził, że skarga o odszkodowanie wniesiona przez członka rodziny urzędnika objętego ubezpieczeniem w ramach wspólnego ubezpieczenia zdrowotnego mieści się w zakresie sporów dotyczących służby publicznej Unii (zob. postanowienie *Lenz/Komisja*, C-277/95, EU:C:1996:456, pkt 55).
- 48 W niniejszej sprawie wszystkie wymienione w pkt 15 niniejszego wyroku rodzaje żądań odszkodowawczych dotyczą szkody wynikającej ze śmierci zmarłego urzędnika i opierają się na podnoszonym uchybieniu obowiązkowi zapewnienia przez Komisję ochrony jej urzędnikom. W tym względzie wnoszący odwołanie podnosi, że u podstaw niniejszego sporu, nie tylko w zakresie, w jakim dotyczy krzywdy doznanej przez zmarłego urzędnika, lecz również w zakresie, w jakim dotyczy poniesionej przez dzieci tego urzędnika szkody i doznanej przez nie krzywdy, a także krzywdy doznanej przez skarżącego, leży stosunek pracy łączący zmarłego urzędnika z instytucją. Tym samym, zgodnie z rozwiązaniem przyjętym w wyroku *Leussink/Komisja* (169/83 i 136/84, EU:C:1986:371), należy stwierdzić, że u podstaw całego niniejszego sporu leży ten stosunek pracy.
- 49 Okoliczność, że według Sądu pozaumowna odpowiedzialność Unii względem członków rodziny urzędnika wymienionych w regulaminie pracowniczym podlega przesłankom materialnym wynikającym z art. 340 TFUE, podczas gdy odpowiedzialność względem urzędnika podlega konkretnym przepisom szczególnym w stosunku do tych przesłanek, nie może, w przeciwieństwie do tego, co wynika między innymi z pkt 52–59 wyroku *Missir Mamachi di Lusignano/Komisja* (T-401/11 P, EU:T:2014:625), wykluczać w tym względzie właściwości *ratione materiae* Sądu do spraw Służby Publicznej na podstawie art. 1 załącznika I do statutu Trybunału Sprawiedliwości w związku z art. 270 TFUE i art. 91 ust. 1 regulaminu pracowniczego.

- 50 Jak bowiem zostało stwierdzone w pkt 37 i 38 niniejszego wyroku, skarga o odszkodowanie wniesiona przez osobę, do której stosuje się regulamin pracowniczy, mieści się w zakresie właściwości *ratione materiae* Sądu do spraw Służby Publicznej, jeśli u jej podstaw leży stosunek pracy łączący urzędnika z instytucją, ponieważ charakter rozpatrywanego sporu pozostaje w tym względzie bez znaczenia. Na wzór sporu dotyczącego wyraźnie przewidzianego w tym regulaminie prawa spór dotyczący prawa do odszkodowania może wymagać co do zasady od sądu Unii, by dokonał on ocen dotyczących tego stosunku pracy, co uzasadnia właściwość Sądu do spraw Służby Publicznej do rozpoznania, jako sądu wyspecjalizowanego w obszarze sporów z zakresu służby publicznej Unii, tego rodzaju sporu. Tym samym właściwość *ratione materiae* tego sądu wypływa z podstaw rozpatrywanego sporu, a nie z podstawy prawnej mogącej uzasadniać prawo do odszkodowania, co potwierdza wyrok *Leussink/Komisja* (169/83 i 136/84, EU:C:1986:371) przywołany w pkt 45 niniejszego wyroku.
- 51 Wreszcie jak wynika z pkt 2 niniejszego wyroku, określenie przesłanek materialnych, którym podlega w niniejszej sprawie powstanie odpowiedzialności pozaumownej Unii, nie stanowi przedmiotu niniejszej szczególnej procedury kontroli.
- 52 W świetle powyższych uwag należy stwierdzić, że Sąd do spraw Służby Publicznej jest właściwy do rozpatrzenia, na podstawie art. 1 załącznika I do statutu Trybunału Sprawiedliwości w związku z art. 270 TFUE i art. 91 ust. 1 regulaminu pracowniczego, wniesionej przez skarżącego skargi w całości.
- 53 W tych okolicznościach Sąd popełnił naruszenie prawa, gdy orzekł w wyroku *Missir Mamachi di Lusignano/Komisja* (T-401/11 P, EU:T:2014:625)
- w pkt 65 – że „[podział kompetencji] wymusza na bliskich zmarłego urzędnika konieczność wniesienia dwóch skarg – jednej do Sądu do spraw Służby Publicznej, a drugiej do Sądu, w zależności od tego, czy wstępują oni w prawa tego urzędnika, czy też domagają się naprawienia szkody, majątkowej bądź niemajątkowej, we własnym imieniu”;
 - w pkt 77, 78, 102 i 103 – że Sąd do spraw Służby Publicznej od początku był niewłaściwy do rozpatrzenia niniejszej skargi w zakresie, w jakim dotyczyła ona żądań naprawienia krzywdy doznanej przez wnoszącego odwołanie i dzieci zmarłego urzędnika, i że ponieważ rozpatrzenie tych żądań mieściło się we właściwości Sądu, sprawę należało przekazać mu do rozpoznania, tak aby mógł on zbadać ją jako sąd pierwszej instancji;
 - w pkt 113–117 – że należało przekazać mu również do rozpatrzenia, na podstawie art. 8 ust. 3 akapit drugi załącznika I do statutu Trybunału Sprawiedliwości, skargę w zakresie, w jakim dotyczy krzywdy doznanej przez zmarłego urzędnika przed śmiercią, a której naprawienia domaga się wnoszący odwołanie w imieniu dzieci tego urzędnika, które wstąpiły w prawa swego ojca.

W przedmiocie istnienia naruszenia jedności lub spójności prawa Unii

- 54 Sąd do spraw Służby Publicznej, ustanowiony na podstawie art. 225A WE (obecnie art. 257 TFUE), jest sądem wyspecjalizowanym w rozumieniu art. 256 TFUE, który jest właściwy, zgodnie z przepisami art. 270 TFUE w związku z art. 1 załącznika I do statutu Trybunału Sprawiedliwości i art. 91 ust. 1 regulaminu pracowniczego, do rozpatrywania sporów z zakresu służby publicznej Unii. Tym samym w przeciwieństwie do tego, co orzekł Sąd w pkt 63 i 74 wyroku *Missir Mamachi di Lusignano/Komisja* (T-401/11 P, EU:T:2014:625), Sąd do spraw Służby Publicznej nie jest wyposażony wyłącznie w „kompetencję szczególną”.

- 55 Przekazując niniejszą sprawę samemu sobie celem jej rozpoznania jako sąd pierwszej instancji, Sąd pozbawił Sąd do spraw Służby Publicznej jego właściwości pierwotnej i wprowadził zasadę kompetencyjną na swą rzecz, co może powodować konsekwencje w zakresie określenia sądu właściwego w obszarze odwołania i w rezultacie struktury stopni sądowych w ramach Trybunału Sprawiedliwości.
- 56 Tymczasem system sądowy taki jak obecnie stworzony przez traktat FUE, statut Trybunału Sprawiedliwości oraz decyzję Rady nr 2004/752/WE, Euratom z dnia 2 listopada 2004 r. ustanawiającą Sąd do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej (Dz.U. L 333, p. 7) opiera się na ścisłym podziale kompetencji między trzema organami sądowymi Trybunału Sprawiedliwości, czyli Trybunałem, Sądem i Sądem do spraw Służby Publicznej, przy czym właściwość jednego z tych trzech sądów do orzekania w przedmiocie skargi z konieczności wyłącza właściwość dwóch pozostałych (zob. podobnie postanowienie Komisja/IAMA Consulting, C-517/03, EU:C:2004:326, pkt 15).
- 57 Przewidziane w ten sposób w traktacie FUE oraz w statucie Trybunału Sprawiedliwości i jego załączniku zasady kompetencyjne sądów Unii stanowią część prawa pierwotnego i zajmują centralne miejsce w porządku prawnym Unii. Ich poszanowanie stanowi, poza znaczeniem, jakie posiada sam spór z zakresu służby publicznej Unii, podstawowy wymóg w tym porządku prawnym i niezbędną przesłankę zapewnienia jedności prawa Unii.
- 58 W tych okolicznościach popełnione w wyroku Missir Mamachi di Lusignano/Komisja (T-401/11 P, EU:T:2014:625) błędy co do prawa stwierdzone w pkt 53 niniejszego wyroku naruszają jedność prawa Unii.

W przedmiocie konsekwencji, jakie należy wyciągnąć ze szczególnej procedury kontroli orzeczenia

- 59 Artykuł 62b akapit pierwszy statutu Trybunału Sprawiedliwości stanowi, że jeżeli Trybunał stwierdzi, iż orzeczenie Sądu narusza jedność lub spójność prawa Unii, kieruje on sprawę do ponownego rozpoznania przez Sąd, który jest związany orzeczeniem Trybunału co do kwestii prawnych. Kierując sprawę do ponownego rozpoznania, Trybunał może ponadto określić, które ze skutków orzeczenia Sądu uważa się za ostateczne wobec stron sporu. Na zasadzie wyjątku Trybunał może sam wydać ostateczne orzeczenie, jeżeli rozstrzygnięcie sporu, przy uwzględnieniu rezultatu szczególnej procedury kontroli orzeczenia, wynika z ustaleń stanu faktycznego, na których zostało oparte orzeczenie Sądu.
- 60 Wynika z tego, że Trybunał nie może ograniczyć się wyłącznie do stwierdzenia naruszenia spójności lub jedności prawa Unii, bez wyciągania konsekwencji z tego stwierdzenia wobec rozpatrywanego sporu [wyrok Komisja/Strack (szczególna procedura kontroli orzeczenia), C-579/12 RX-II, EU:C:2013:570, pkt 62 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 61 Co się tyczy niniejszego sporu, należy zatem w pierwszej kolejności uchylić wyrok Missir Mamachi di Lusignano/Komisja (T-401/11 P, EU:T:2014:625) w zakresie, w jakim Sąd stwierdził z urzędu, w pkt 78 tego wyroku, brak właściwości Sądu do spraw Służby Publicznej do rozpoznania roszczeń o naprawienie szkody na osobie poniesionej przez samego wnoszącego odwołanie oraz przez dzieci zmarłego urzędnika i w jakim stwierdził, w pkt 102 i 103 tego wyroku, że rozpatrzenie tego roszczenia mieści się w zakresie jego własnej właściwości i należy przekazać ten aspekt skargi jemu samemu, aby rozpatrzył go jako sąd pierwszej instancji.
- 62 W drugiej kolejności, odnośnie do żądania zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przez zmarłego urzędnika, należy uchylić wyrok Missir Mamachi di Lusignano/Komisja (T-401/11 P, EU:T:2014:625) w zakresie, w jakim Sąd orzekł, w pkt 117 tego wyroku, że ten aspekt sprawy należało również przekazać Sądowi, tak aby mógł on rozpoznać go jako sąd pierwszej instancji.

- 63 Jeśli chodzi o rozstrzygnięcie w przedmiocie odwołania, należy na wstępie zauważyć, że w zarzucie pierwszym tego odwołania wnoszący je zarzuca Sądowi do spraw Służby Publicznej, że ten naruszył prawo, gdy uznał za zasadą podniesioną przez Komisję bezwzględną przeszkodę procesową i gdy orzekł w pkt 91 wyroku *Missir Mamachi di Lusignano/Komisja* (F-50/09, EU:F:2011:55), że żądanie zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przez wnoszącego odwołanie, przez zmarłego urzędnika oraz przez jego dzieci jest niedopuszczalne. W części dotyczącej naprawienia krzywdy doznanej przez zmarłego urzędnika zarzut ten został uwzględniony przez Sąd w pkt 98 oraz 104–112 wyroku *Missir Mamachi di Lusignano/Komisja* (T-401/11 P, EU:T:2014:625). Uchylenie w tym zakresie wyroku *Missir Mamachi di Lusignano/Komisja* (F-50/09, EU:F:2011:55) należy uznać w braku szczególnej procedury kontroli w tym aspekcie za ostateczne.
- 64 Jednakże ponieważ Sąd nie zbadał wspomnianego zarzutu pierwszego w zakresie, w jakim dotyczył on oddalenia przez Sąd do spraw Służby Publicznej żądania zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przez skarżącego i przez dzieci zmarłego urzędnika w pkt 91 wyroku *Missir Mamachi di Lusignano/Komisja* (F-50/09, EU:F:2011:55), należy przekazać ten aspekt sprawy Sądowi, aby mógł orzec w jego przedmiocie jako sąd odwoławczy.
- 65 Co się tyczy drugiego i trzeciego zarzutu odwołania, poprzez które zakwestionowano odmowę uwzględnienia przez Sąd do spraw Służby Publicznej żądania odszkodowania za szkodę poniesioną przez dzieci zmarłego urzędnika, Sąd ograniczył badanie tego odwołania wyłącznie do kwestii właściwości sądu. W związku z tym należy przekazać tę część sprawy Sądowi, aby mógł orzec w jej przedmiocie jako sąd odwoławczy.

W przedmiocie kosztów

- 66 Zgodnie z art. 195 § 6 regulaminu postępowania jeżeli orzeczenie Sądu będące przedmiotem szczególnej procedury kontroli orzeczenia zostało wydane na podstawie art. 256 ust. 2 TFUE, Trybunał rozstrzyga w sprawie kosztów.
- 67 W braku szczególnych przepisów regulujących podział kosztów w ramach szczególnej procedury kontroli orzeczenia należy postanowić, że uczestnicy postępowania przed Sędem, którzy przedstawili Trybunałowi dokumenty procesowe lub przedstawili uwagi na piśmie dotyczące kwestii będących przedmiotem kontroli, pokrywają własne koszty związane z tą procedurą.

Z powyższych względów Trybunał (piąta izba) orzeka, co następuje:

- 1) **Wyrok *Missir Mamachi di Lusignano/Komisja* (T-401/11 P, EU:T:2014:625) narusza jedność prawa Unii Europejskiej w zakresie, w jakim na jego mocy Sąd Unii Europejskiej orzekł jako sąd odwoławczy:**
 - że bliscy zmarłego urzędnika są zobowiązani do wniesienia dwóch skarg – jednej do Sądu do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej, a drugiej do Sądu Unii Europejskiej, w zależności od tego, czy wstępują oni w prawa tego urzędnika, czy też domagają się naprawienia szkody, majątkowej bądź niemajątkowej, we własnym imieniu;
 - że Sąd do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej od początku był niewłaściwy do rozpatrzenia niniejszej skargi w zakresie, w jakim dotyczyła ona żądań naprawienia szkody poniesionej przez L. Missira Mamachiego di Lusignana i przez dzieci A. Missira Mamachiego di Lusignana, oraz że skoro rozpatrzenie tych żądań mieściło się we właściwości Sądu Unii Europejskiej, sprawę należało przekazać jemu do rozpoznania, tak aby mógł on zbadać ją jako sąd pierwszej instancji;

- że należało przekazać Sądowi Unii Europejskiej do rozpatrzenia, na podstawie art. 8 ust. 3 akapit drugi załącznika I do statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, skargę w zakresie, w jakim dotyczy krzywdy doznanej przez A. Missira Mamachiego di Lusignana przed śmiercią, a której naprawienia domaga się L. Missir Mamachi di Lusignano w imieniu dzieci A. Missira Mamachiego di Lusignana, które wstąpiły w prawa swego ojca.
- 2) Wyrok Missir Mamachi di Lusignano/Komisja (T-401/11 P, EU:T:2014:625) należy uznać za ostateczny w zakresie, w jakim na jego mocy Sąd Unii Europejskiej orzekł, że Sąd do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej popełnił w wyroku Missir Mamachi di Lusignano/Komisja (F-50/09, EU:F:2011:55) naruszenie prawa, gdy uwzględnił podniesioną przez Komisję Europejską pierwszą bezwzględną przeszkodę procesową i gdy oddalił z tego powodu jako niedopuszczalne żądanie zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przez A. Missira Mamachiego di Lusignana.
 - 3) W pozostałym zakresie wspomniany wyrok zostaje uchylony.
 - 4) Sprawa zostaje przekazana Sądowi Unii Europejskiej do ponownego rozpoznania.
 - 5) Livio Missir Mamachi di Lusignano i Komisja Europejska pokrywają własne koszty związane ze szczególną procedurą kontroli orzeczenia.

Podpisy